

Sygn. akt IV CSK 558/10

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Krzysztof Strzelczyk (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Wojciech Katner

SSA Roman Dziczek

w sprawie z wniosku Skarbu Państwa - Naczelnika Urzędu Skarbowego

przy uczestnictwie Ireny i Benedykta N.

o wpis,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 5 października 2011 r.,

skargi kasacyjnej wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Okręgowego

z dnia 10 maja 2010 r.,

uchyla zaskarżone postanowienie i przekazuje sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu pozostawiając temu Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Postanowieniem z dnia 15 lutego 2010 r. Sąd Rejonowy oddalił wniosek Skarbu Państwa Naczelnika Urzędu Skarbowego, oparty na administracyjnych tytułach wykonawczych, o wpisanie hipotek przymusowych w dziale IV księgi wieczystej nr /.../ prowadzonej przez Sąd Rejonowy dla nieruchomości stanowiącej własność uczestników Benedykta i Ireny N. na prawach wspólności majątkowej małżeńskiej.

Sąd Rejonowy wskazał, że zgodnie art. 109 ust. 1 ustawy z dnia 6 lipca 1982 r. o księgach wieczystych i hipotece (jedn. tekst Dz. U. z 2001 r. Nr 124, poz. 1361 ze zm. - wymienianej dalej jako u.k.w.h.) wierzyciel, którego wierzytelność jest stwierdzona tytułem wykonawczym, określonym w przepisach o postępowaniu egzekucyjnym, może na podstawie tego tytułu uzyskać hipotekę na wszystkich nieruchomościach dłużnika. Wymagania dotyczące administracyjnych tytułów wykonawczych określa art. 27 ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (jedn. tekst Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm. – wymienianej dalej jako u.p.e.a.). Zgodnie z § 1 pkt 3 tego artykułu tytuł wykonawczy powinien zawierać stwierdzenie, że obowiązek jest wykonalny a dotyczy to obowiązku ostatecznie ukształtowanego skutkiem wyczerpania postępowania odwoławczego. Sąd Rejonowy podzielił stanowisko przyjęte przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23 czerwca 2005 r. (sygn. akt II CK 92/05, nie publ.), że administracyjny tytuł wykonawczy nie stanowi podstawy wpisu hipoteki przymusowej, jeżeli dłużnik został pozbawiony możliwości złożenia zarzutów przewidzianych w art. 32 § 1 u.p.e.a. W związku z tym, Sąd Rejonowy uznał, że dołączone do wniosku tytuły wykonawcze nie mogą być podstawą wpisu albowiem brak jest w nich wpisów potwierdzających ich doręczenie wraz z pouczeniem o prawie zgłoszenia zarzutów w sprawie prowadzenia postępowania egzekucyjnego. W ocenie tego sądu, badanie tytułów wykonawczych w tym zakresie pozostaje w granicach kognicji sądu rozpoznającego wniosek o wpis w księdze wieczystej.

Sąd Okręgowy, który postanowieniem z dnia 10 maja 2010 r. oddalił apelację wnioskodawcy, uznał za niezasadny zarzut naruszenia kognicji sądu

wieczystoksięgowego. Obowiązkiem tego sądu jest zbadanie, czy przedstawiony tytuł wykonawczy spełnia wszystkie wymagania, o których mowa w art. 27 u.p.e.a. Zgodnie z art. 626⁸ § 2 k.p.c. sąd wieczystoksięgowy bada zarówno wniosek, jak i treść i formę załączonych dokumentów mających stanowić podstawę wpisu oraz treść księgi wieczystej. W niniejszej sprawie z przedłożonych tytułów wykonawczych nie wynika aby uczestnik postępowania był pouczone o przysługującym mu prawie zgłoszenia do organu egzekucyjnego zarzutów w sprawie prowadzenia postępowania egzekucyjnego. Taką informację na podstawie art. 27 § 1 pkt 9 powinien zawierać tytuł wykonawczy. Jeżeli dłużnik został pozbawiony możliwości zgłoszenia zarzutów w sprawie postępowania egzekucyjnego, administracyjny tytuł wykonawczy nie stanowi podstawy wpisu hipoteki przymusowej. Stanowisko takie zajął Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 23 czerwca 2005 r. w sprawie II CK 92/05 (nie publ.), a wcześniej w postanowieniu z dnia 20 maja 1998 r. w sprawie II CKN 782/97 (nie publ.). W ocenie Sądu Okręgowego, za wymagalny można uznać tylko taki obowiązek, który został ostatecznie ukształtowany skutkiem wyczerpania postępowania odwoławczego, właściwego dla charakteru sprawy. Nie można przyjąć, iż o tym, czy tytuł wykonawczy spełnia ustawowe wymogi formalne stwierdza jedynie organ egzekucyjny podpisując klauzulę o skierowaniu tytułu wykonawczego do egzekucji administracyjnej. Sąd wieczystoksięgowy jest władny dokonać oceny, czy zostały spełnione wszystkie wymogi przewidziane dla administracyjnego tytułu wykonawczego, a brak chociażby jednego elementu stanowi przeszkodę do dokonania wpisu hipoteki.

Wnioskodawca złożył skargę kasacyjną od postanowienia Sądu Okręgowego. W ramach podstawy określonej w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. zarzucił naruszenie:

- art. 626⁸ § 2 k.p.c. przez uznanie, że administracyjny tytuł wykonawczy nie jest wystarczającą podstawą wpisu hipoteki przymusowej, gdyż wnioskodawca powinien załączyć do wniosku dowód wszczęcia egzekucji administracyjnej oraz przez badanie przez sąd wymagalności obowiązku stwierdzonego administracyjnym tytułem wykonawczym oraz prawidłowości wszczęcia egzekucji administracyjnej;

- art. 244 § 2 k.p.c. przez zakwestionowanie przez sąd treści dokumentu urzędowego, jakim jest administracyjny tytuł wykonawczy, w szczególności zawartej w nim klauzuli, że obowiązek objęty tytułem wykonawczym jest wymagalny;
- art. 386 § 1 k.p.c. i art. 385 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. a także art. 626⁹ k.p.c. polegające na oddaleniu apelacji, podczas gdy sąd powinien był apelację uwzględnić i orzec co do istoty sprawy.

W skardze kasacyjnej zarzucono także naruszenie art. 109 ust. 1 ustawy o księgach wieczystych i hipotece oraz art. 34 § 1, 35 § 2 pkt 2 i § 3 Ordynacji podatkowej w związku z art. 27 § 1 pkt 3 i 9 u.p.e.a. przez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że hipotekę przymusową, której podstawą jest administracyjny tytuł wykonawczy, można ustanowić tylko wówczas, gdy została wszczęta egzekucja administracyjna, a wnioskodawca przedłoży dowód wszczęcia tej egzekucji (doręczenie odpisu tytułu wykonawczego).

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wskazane w skardze kasacyjnej kwestie, związane z zawarciem w administracyjnym tytule wykonawczym pouczenia zobowiązanego o przysługującym mu prawie zgłoszenia zarzutów w sprawie postępowania egzekucyjnego i zakresem kognicji sądu wieczystoksięgowego w postępowaniu o wpis na tej podstawie hipotek przymusowych na nieruchomościach, były w ostatnim czasie rozważane w postanowieniach Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2011 r. w sprawie IV CSK 349/10 (nie publ.) oraz z dnia 25 lutego 2011 r. w sprawie IV CSK 392/10 (nie publ.). Sąd Najwyższy rozpoznający skargę kasacyjną wnioskodawcy podziela zajęte w tych orzeczeniach stanowisko, że skuteczność doręczenia tytułu wykonawczego, jako elementu oceny prawidłowości trybu procedowania w postępowaniu administracyjnym, nie podlega badaniu przez Sąd wieczystoksięgowy, tak jak nie podlegają kognicji sądu wieczystoksięgowego inne okoliczności aniżeli te, które dotyczą wniosku, dołączonych do niego dokumentów i treści księgi wieczystej. Poza tym zakresem pozostaje badanie prawidłowości trybu prowadzenia postępowania administracyjnego i merytorycznej treści tytułu wykonawczego. Wynikający z art. 626⁸ § 2 k.p.c. obowiązek sądu wieczystoksięgowego badania m.in. zawartości tytułu wykonawczego (w tym m.in.

klauzuli stwierdzającej wymagalność określonego nim obowiązku) nie może być utożsamiany z badaniem prawidłowości przeprowadzenia postępowania administracyjnego, w którym tytuł ten został wydany. Skuteczność doręczenia tytułu wykonawczego, jako elementu oceny prawidłowości trybu procedowania w postępowaniu administracyjnym, nie może więc być przedmiotem badania Sądu wieczystoksięgowego. Tym samym nie zasługuje na uwzględnienie odmienne stanowisko wyrażone przez Sąd Najwyższy w postanowieniach z dnia 20 maja 1998 r. (w sprawie II CKN 782/97, nie publ.) oraz z dnia 23 czerwca 2005 r. (w sprawie II CK 92/05, nie publ.), że administracyjny tytuł wykonawczy nie stanowi podstawy wpisu hipoteki przymusowej, jeżeli dłużnik został pozbawiony możliwości złożenia zarzutów w sprawie prowadzenia postępowania egzekucyjnego, a trafny w tych okolicznościach okazuje się zarzut naruszenia art. 626⁸ § 2 k.p.c., wyznaczającego granice kognicji sądu wieczysto-księgowego.

Odmienne natomiast należy ocenić zarzut naruszenia art. 244 § 1 k.p.c. i to w sposób wskazany w skardze. Sąd drugiej instancji nie zakwestionował treści tytułu wykonawczego, co do braku zawarcia w nim stwierdzenia, że obowiązek objęty tytułem jest wymagalny. Odmowę uznania tych tytułów za wystarczającą podstawę do dokonania wpisu hipoteki przymusowej uzasadniono niewykazaniem przez wnioskodawcę doręczenia ich odpisów uczestnikom postępowania, a to nie może uzasadniać zarzutu naruszenia art. 244 § 1 k.p.c.

Odwołując się do pisemnych motywów wymienionych postanowień Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2011 r. oraz z dnia 25 lutego 2011 r. należy wskazać, że treść tytułu wykonawczego reguluje art. 27 u.p.e.a., przy czym według § 1 pkt 3 tego artykułu tytuł ten powinien zawierać stwierdzenie, że podlegający egzekucji obowiązek jest wymagalny. Stosownie zaś do art. 27 § 1 pkt 10 tej ustawy organ egzekucyjny opatruje tytuł wykonawczy klauzulą o skierowaniu do egzekucji administracyjnej. W rozpoznawanej sprawie - podobnie jak w sprawach, w których zapadły powyższe orzeczenia - wskazane wymagania zostały spełnione. Przedłożone tytuły wykonawcze wierzyciel sporządził według wymaganego wzoru określonego w rozporządzeniu Ministra Finansów z dnia 22 listopada 2001 r. w sprawie wykonania niektórych przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (tekst jedn.: Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954 ze zm.).

Formularz wzoru zawiera klauzulę, że obowiązek objęty tytułem wykonawczym jest wymagalny oraz klauzulę o skierowaniu tytułu wykonawczego do egzekucji administracyjnej. Tym samym wierzyciel opatrując podpisem i pieczęcią dołączone tytuły wykonawcze, stwierdził jednoznacznie, że obowiązek objęty tymi tytułami jest wymagalny. Z kolei organ egzekucyjny opatrując te tytuły podpisem i pieczęcią stwierdził, iż zostały one skierowane do egzekucji administracyjnej. Żądanie dodatkowych dowodów wymagalności obowiązku objętego tymi tytułami, w szczególności dowodu doręczenia ich zobowiązanemu, nie znajduje uzasadnienia w art. 109 ust. 1 u.k.w.h., art. 35 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej ani też w art. 27 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji.

Dlatego, także we wniesionej w przedmiotowej sprawie skardze kasacyjnej, słusznie zarzuca się błędną wykładnię art. 35 § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej w zw. z art. 27 § 1 pkt 3 i 9 u.p.e.a. przez warunkowanie ustanowienia hipoteki przymusowej od przedłożenia dowodu doręczenia zobowiązanemu odpisu tytułu wykonawczego. Z mocy art. 35 § 1 i § 2 pkt 2 Ordynacji podatkowej hipoteka przymusowa powstaje co do zasady przez dokonanie wpisu do księgi wieczystej, którego podstawą jest m.in. tytuł wykonawczy, którego niezbędne elementy, podlegające badaniu sądu wieczysto-księgowego, określają przepisy art. 27 ustawy o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Jeżeli więc do wniosku o wpis hipoteki przymusowej z tytułu podatku od towarów i usług skarżący dołączył tytuł wykonawczy spełniający wymogi określone powołanym ostatnio przepisem, to sąd wieczysto-księgowy powinien na podstawie art. 35 § 3 Ordynacji podatkowej ocenić zasadność tego wniosku pod kątem innych obowiązujących przepisów i dokonać wpisu hipoteki przymusowej, bez badania, czy doszło do wszczęcia postępowania egzekucyjnego w następstwie doręczenia zobowiązanemu odpisu tytułu wykonawczego.

W tym stanie rzeczy Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.